

A pesti Dunapart az Akadémiából nézve az 1880-as években. A háttérben a III. Károly és Mária Terézia alatt épült királyi vár, várfalakkal. Az előtérben a dunahajózás raktárai és szerelvényei.

A pesti Dunapart ugyanott 1939-ben. A háttérben a felépített új királyi palota, az előtérben gumi autókerekévető, sétány s alant a Lánchíd alatt elmenő főforgalmi ut.

PESTI DUNAPART ÉS DUNAKORZÓ

IRTA: SIKLÓSSY LÁSZLÓ

Az Ur 1821-ik esztendejének októberében érkezett a fiatal Wesseléni Miklós báró Pestre. Nagyon kritikus szemmel nézett szét. „Pest szépfekvésű s máris szépen épült város — jegyezte fel naplójában —, de talán Európában a legunalmasabb, Rossz a theátruma, pajkos jurátusoktól telefűstöltek a kávéházai, kimondhatatlan rossz a flassterje. Sétáló helyei — ámbár ahhoz kivált a Dunapartja mellett igen szép fekvések vagynak — nincs. Szép ekvipázsokat, kivált most teljességgel látni nem lehet s asszonyai többnyire rutak.”

Wesseléni, aki hozzászólt a királyhágóntuli őserdőkhöz, a zsidói park szépségeihez s az erdélyi leányok tüzes szeméhez, meg sem látta a pesti Dunakorzót, pedig azidőben már volt ilyen. Részletes leírást kapunk erről Szepesházy Károly 1825-ben német nyelven megjelent *A Magyar Királyság Nevezetességei* című könyvében, ahol a következőket olvassuk:

— A hajóhid mellett, a Kemnitzer-ház előtt van a nyilvános sétány. A megerősített Dunaparthoz néhány ujonnan ültetett, de nehezen fenntartható fasor sorakozik fel, amelyek a lakosok számára rendkívül kedves séta-alkalmatosságot nyújtanának, hogyha az arra kocsizók türehtelen port nem zudítanának rájuk.

— Számos padot állítottak itten fel. Sietnek is lefoglalni ezeket a vidám pестiek, hogy e fiatal hársfák és akácfaék alatt a szabad természetben üldögéljenek. Persze nem elmélkedni jönnek ide, hanem, hogy a hid megnevezésű elvenségét figyeljék. Az elegáns világ ugyanitt frissítőket is kaphat.

— Esthajnalkor, amikor ellankad a szekerek dühöngése, élvezetes sétálni a hajóhídon is, ahonnan mindenfelé elragadó kilátás nyílik. Az egyszerű nép is megtalálta a maga társalgóhelyét a Dunapartján, a görög templom mellett, ahol a partot különösen vasárnapokon és ünnepnapokon mérhetetlen tömeg borítja.

Lám, csak a jelmezeket és a díszleteket kellene kicserélni, hogy az 1820-as évek dunaparti képe ne különbözzék mai korzói életünktől. Ezidőben azonban a Duna folyam hatalmas vonzóerejéhez az emberi szorgalom még vajmi kevéssel járult: egy romladozó-fonyadozó fák-övezte kis sétánnyal, a mai Vigadó-téren a Hangli kertje helyén. Az első ültetvény Pest város tanácsa jóvoltából 1790 körül került ide, amint azt a Kemnitzer-házról (később Angolkirályné Szállóról, jelenleg Pénzüntézeti Központtól) 1803-ban készült ábrán látni lehet.

A Kemnitzer-ház szálló és kávéház is volt s maga Kemnitzer János, a jómódu kávé szerette volna üzlete köré vonni ezt a kis nyilvános sétakertet is. Már 1801-ben ajánlatot tett, hogy hajlandó a jelenlegi limo-

nádékunyhó helyére egy kellemes angol izlésű nyári lakot építeni és husz éven át évi száz forint árendát fizetni.

Ez a husz esztendő szerződés nem tetszett a városi tanácsnak. A városnak ezidőben volt egy nagy építkezésgondolása: a városi színház. Ez a gondolat már 1788-ban kísértett. A mult század első éveiben Boráros János pesti bíró szorgalmazta, 1805-ben pedig maga József nádor terjesztette Ferenc király elé korszakalkotó memorandumát Pest szépítéséről. E tervekben benne volt a városi színház és vígadó építése. 1806-ban ki is jelölték e két egymásra támaszkodó épület helyét a dunaparti sétátéren.

1808-ban kezdték meg mindkét épület építését, de a Vigadót közben abbahagyták. A színház serényen épült tovább és 1812-ben ünnepiesen megnyílt. A Vigadóra csak 1829-ben került a sor és Pollack Mihály keze alatt 1832-re el is készült. Elképzelhető, hogy ezeknek az építkezéseknek idején bizony kellemetlen lett volna, ott a közvetlen közelben egy szerződéses sétány-bérlő kávé. Az építkezések porában bizony ez a régi kis sétány inkább pusztult, semmint fejlődött. Azonban még sem került le a napirendről, sőt Schams Ferenc közlése szerint 1820 körül már tervbe volt véve, hogy meghosszabbítják „a nagy kincstári épületig”, ami alatt nyilván az Újépület értendő.

Mindezek a törekvések, amelyekről eddig szó volt, eltörpülnek gróf Széchenyi István tervei mellett. Széchenyi 1831-ben telepedett meg Pesten, amelyet naggyá, széppé, gazdaggá, az ország szívévé akart tenni. Mindezek a tervei a Duna körül forogtak: Dunát szabályozni, Dunagőzhajózást létesíteni, a Duna két partját állandó hiddal összekötni, állandó kőpartot s azon hatalmas palotákból álló Dunasort létesíteni!

Maga a régi kis sétány tulajdonképpen kevéssé érdekelte Széchenyit, aki azt a modernebb sétányt pártolta, amely a Szabadság-tér déli részén ma is az ő nevét viseli. Széchenyinek maga a Dunapart volt a fontos. Ezt átérték barátai és követői s ama kor kiváló építészeivel, a Pollackokkal, Hildekkel és társaikkal gyönyörű klasszikus modorban épített palotasort létesítettek a széles Dunasoron, amelyet a mai Mária Valéria-utca belső házsora szegélyezett.

Széchenyi naplójában nem egy helyen említi, hogy „végigjárta a Dunapartot, ebben azonban kevés követője volt, mert maga a Dunapart akkor még bizony nem volt korzó jellegű: sok haszontalan dologkerülő lebzelt állandóan a víz partján, veszélyeztette a közbiztonságot s a közegészséget.

E muló szépséghibát megbocsáthatjuk Széchenyi

Dunapartjának, amely, ha megmarad, akkori arányai-
ban, mérhetetlenül megkönnyítette volna Budapestnek
világvárossá való fejlődését. Most sem volnának korzó-
gondjaink, ha Széchenyi Dunapartjára oktanul ujjab
hászor nem kerül.

1864 szeptemberében, négy évvel azután, hogy a leg-
nagyobb magyar golyót röpített agyába, egy újságköz-
lemény hozta izgalomba a város lakosságát: „az Aldu-
nasor beépítése ügyében Pest város tanácsa ülést tar-
tott, így szólt a hír s az Aldunasor beépítését mind ke-
reskedelmi s pénzügyi, mind szépiészeti s egészségi
szempontból szükségesnek nyilvánította“. E köntörfala-
zás helyett helyesebb lett volna azt mondani, hogy a
város a dunaparti telkek eladásából kívánja megépi-
teni a rakodópartot.

A márciusi napokból jólismert *Táncsics Mihály* hör-
dült fel ez ellen legjobban. „Ha az Aldunasoron, írta,
új hászor emelkednék, ezzel a város szépsége semmit
sem nyerne. Hogy a városnak a Dunára fekvő része
valóban szebb legyen, mint amilyen most, ott változa-
tosságot kell teremteni, *mire leginkább egy szép sétány
alkalmas*. Ez a városnak ezt a részét százszorosan
szebbé tenné.“

A hivatalos tervet azonban nem lehetett feltartózt-
tatni s egy esztendő múlva, 1865 őszén a kandalló tü-
zénél már olvasható volt a *Családi Kör* lelkes híradása,
amely szerint a pesti Dunaparton „csattog a nagy érc-
kos, amellyel cölöpöket vernek a vízbe, a szivattyuzó-
gép zugva működik és szorgos kőművesek rakják a
vizalatti kőfalat, mellyel az egész part borítva lesz. Az
ekként nyert tágas helyen *egy új díszes hászor fog
emelkedni*, éppen, mint Londonban, Amszterdamban, a
világ legnevezetesebb kereskedő városaiban, hol a rak-
tárak mingyárt a folyók mellett állnak. Itt e házak is
raktárakul fognak szolgálni. A hajók közvetlenül mel-
lettük kötnek ki s szállítmányaikat egyenesen a rak-
tárakba ürítik. Nem hiába fordít rá a város oly sok
pénzt...“

Akkor nyilván ezt diktálta a ráció. Bizony jobb lett
volna, ha megmarad a maga egész szélességében Szé-
chenyi Dunapartja, amelyből mai gyakorlati esztéti-
kánkkal a világ legcsodálatosabb vizpartját építhetjük
volna ki. Csak nagykesőn azután, hogy a város leg-
díszesebb helyére tereltük a dunai kereskedelmi for-
galmat, jutott eszünkbe, hogy az füstöt, zajt és dísz-
telenséget jelent.

Nagyapáink és apáink persze örültek az új hászor-
nak, amely a Dunapartján emelkedett. Ez ma Buda-
pest legelőkelőbb szálló-vendéglő-kávéház negyede s
mint ilyen, idegenforgalmunk fontos tényezője, mi
több: világnevezetesség. Csakhogy mindez a nagysze-
rűség még hatalmasabb méretekben jelentkezett volna,
ha a Dunapart megmaradt volna régi méreteiben. A
különbség csak az lett volna, hogy a jelenlegi Mária Valé-
ria-utca sértetlen Dunafront-
jának házai épültek volna át
világszállókká.

Ily módon jutott volna iga-
zán világhírré a pesti Duna-
korzó. A pesti korzó ugyanis
kezdetben még csak budapesti
vonatkozásban sem volt az
első; előkelőségben megelőzte
őt a budai korzó.

A budai korzó kezdete még
az abszolutizmus éveire megy
vissza, virágkora azonban a
magyar alkotmányosság első
évtizedeire esik.

— Naponként a Steingasser
kávéházban elköltendő regge-

Jobboldali kép: a pesti korzó
napjainkban a kora délelőtti
órákban gyülekező sétálókkal,
háttérben a budai korzóval s a
Gellértheggyel.

limet megelőzőleg — jegyezte fel naplójában báró
Podmaniczky Frigyes 1872-ben —, a dunaparti korzón
szerettem fel s alá járni. E sétáim közben gyakran ta-
lálkoztam *Szlávy József* miniszterelnökkel, aki hason-
lag nagy kedvelője volt a reggeli üdítő mozgásnak.
Szlávy eszmecserénk közt pendíté meg a királyi vár-
kert bővítését az annak alját eltakaró dísztelen hászor
eltávolítása képében.

Ez hamarosan megtörtént, megépült a Várkert, a
Várbazár, valamint a vízműépületből a budai kioszk,
amelynek népszerűségét a katonazenekar fokozta.

A századvége hozta meg a pesti korzó feltétlen dia-
dalát. Akkor már senkinek sem jutott eszébe, hogy ez
egy megcsonkított korzó s ötször olyan széles is lehetett
volna. Akkor nyílt ki a szemünk, amikor a szűk kor-
zón a séta már tolongás számba ment.

Szerencsére az idegenek párnapos esti kábulatuk-
ban nem vették észre a korzó fogyatékosságait, mi ma-
gunk azonban tisztában voltunk velük. Soraink elején
Wesselényi Miklóst idéztük. Nem ok nélkül, mert ak-
kor, 1821-ben Wesselényi együtt utazott gróf Széchenyi
Istvánnal hosszú európai és angliai tanulmányutra,
amelyen sok mindent tanultak városépítés dolgában is.
Igy születik a Széchenyi-Dunapart. Az azóta elmúlt
százegynéhány év alatt azonban nemcsak mi tettünk
szert szép korzóra, hanem más városok is.

Sokan a nizzai *Promenade des Anglais*-re esküsz-
nek, mint a világ legszebb korzójára. Ennek párját lé-
tesítette *Mussolini Genovában* a tengertől elhódított
kopár területen. *Nápoly* tengerparti útja lenyűgözően
szép, *New York Riverside*-jének az ember nem tudja a
méreteket vagy az ötleket bámulja-e jobban. Az anglo-
lok sem maradtak el s ők csupa-szikla szigetországuk-
ban, *Blackpoolban* olyan hétmérföldes fővenyparti kor-
zót létesítettek, amely egymástól függetlenül oldja meg
a gyaloglást, autósétát s a kényelmes, szellős közúti
közlekedést. Bámultam, *Frankfurtban* milyen szép lett
a Majna partja... S hogy el ne felejtsem, *Bécs*,
amelynek „nincs Dunapartja“, remek sétahelyeket lé-
tesített a Dunacsatorna valamikor piszkos partjain.

Mi ebből a morál? Az, hogy nekünk nem szabad el-
biznunk magunkat s nem szabad elmaradnunk. Nem is
maradtunk el. A Dunapart rendezése a *Fővárosi Köz-
munkák Tanácsa* vezetésével évek óta folyik s a na-
pokban az alsó Dunapart egykori rakodópart jellegének
teljes megszüntetésével s a lánchidi aluljáró megnyi-
tásával jelentős állomáshoz jutott. Követni fogja ezt az
alsó dunaparti főútvonal kifejlesztése és egy fővárosi
gyorsvasút létesítése. Ez feleslegessé fogja tenni a je-
lenlegi dunaparti villamost, amelynek területét a korzó
kapja meg. E kiszélesbedett folyamparti sétányon gyö-
nyörködhetnek majd a sétálók és pihenők egyaránt
Budapest páratlan dunai panorámájában.

